

ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДПISУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

LEGAL STATUS AND FEATURES OF THE USE OF ELECTRONIC SIGNATURE IN PUBLIC ADMINISTRATION

Стаття присвячена аналізу правового статусу та особливостей застосування електронного підпису в публічному управлінні. Встановлено, що електронний підпис є одним із ключових інструментів цифрової трансформації держави, який спрощує процеси документообігу, сприяє підвищенню відкритості, прозорості й оперативності надання державних послуг, а також зміцнює довіру громадян до органів публічної влади.

З'ясовано, що сучасна правова база України у сфері електронного підпису базується на Законі «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги». Здійснено аналіз міжнародного досвіду, зокрема регламенту eIDAS, який визначає вимоги до електронної ідентифікації та довірчих послуг у країнах ЄС, що сприяє взаємному визнанню електронних підписів на міжнародному рівні.

Доведено, що кваліфікований електронний підпис (КЕП) має найбільшу юридичну силу, прирівнюється до власноручного підпису та є обов'язковим для використання в органах державної влади й місцевого самоврядування.

Зроблено висновок, що впровадження КЕП значно спрощує підготовку, узгодження та підписання документів, сприяє скороченню бюрократичних процедур і зменшенню витрат на паперовий документообіг.

Визначено, що масштабне впровадження електронного підпису супроводжується значними викликами, такими як необхідність гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами, забезпечення належного рівня кібербезпеки, створення сучасної інфраструктури, а також підвищення цифрової грамотності населення.

Зроблено висновок, що подальше вдосконалення правового регулювання, розвиток інфраструктури та популяризація електронного підпису серед громадян сприятимуть підвищенню ефективності публічного управління, розширенню сфери надання електронних послуг, а також посиленню конкурентоспроможності України у цифровому просторі. Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення державної політики у сфері цифровізації та створення ефективної системи електронного урядування.

Ключові слова: публічне управління, електронний підпис, цифровізація, правове регу-

лювання, електронне урядування, електронні довірчі послуги.

The article is devoted to the analysis of the legal status and specific features of the use of electronic signatures in public administration. It has been established that the electronic signature is one of the key tools for the digital transformation of the state, simplifying document management processes, enhancing the openness, transparency, and efficiency of public service delivery, and strengthening citizens' trust in public authorities.

It has been determined that the current legal framework of Ukraine in the field of electronic signatures is based on the Law "On Electronic Identification and Trust Services." An analysis of international experience has been conducted, particularly focusing on the eIDAS regulation, which defines requirements for electronic identification and trust services in EU countries, facilitating the mutual recognition of electronic signatures at the international level.

It has been proven that the qualified electronic signature (QES) holds the highest legal validity, equating to a handwritten signature and being mandatory for use in government and local self-government bodies.

The study concludes that the implementation of QES significantly simplifies the preparation, approval, and signing of documents, reduces bureaucratic procedures, and lowers costs associated with paper-based document management.

It has been identified that the large-scale adoption of electronic signatures is accompanied by significant challenges, such as the need to harmonize national legislation with European standards, ensure an adequate level of cybersecurity, establish modern infrastructure, and improve the digital literacy of the population. The study concludes that further enhancement of legal regulation, infrastructure development, and the promotion of electronic signatures among citizens will contribute to improving the efficiency of public administration, expanding the scope of electronic services, and strengthening Ukraine's competitiveness in the digital space. The research results can be utilized to refine state policy in the field of digitalization and create an effective system of e-governance.

Key words: public administration, electronic signature, digitalization, legal regulation, e-governance, electronic trust services.

УДК 352/354-1

DOI [https://doi.org/10.32782/](https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.44.10)

pma2663-5240-2024.44.10

Криворучко Ю.З.

к. філос. наук,
доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Заклад вищої освіти «Академія рекреаційних технологій і права»

Тарасюк Л.М.

старший викладач кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Заклад вищої освіти «Академія рекреаційних технологій і права»

Герасимюк Л.С.

старший викладач кафедри документознавства та інформаційної діяльності
Заклад вищої освіти «Академія рекреаційних технологій і права»

Постановка проблеми. В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та цифровізації держави електронний підпис посів вагомим місце у системі публічного управління. Він не лише спрощує процеси документообігу та взаємодії між органами державної влади і громадянами, але і сприяє підвищенню відкритості, прозорості й оперативності надання державних послуг. Електронний підпис – один з інструментів, що може оптимізувати публічне управління та підвищити рівень довіри до державних органів.

Нині спостерігається постійне зростання попиту на електронні сервіси та електронні послуги. Разом із тим, їх упровадження у сферу публічного управління вимагає комплексного дослідження правових, технічних та організаційних аспектів застосування електронного підпису.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання використання електронного підпису у публічному управлінні вивчали такі вчені, як К. Архіпова, П. Клімушин, О. Кукарін, Р. Новосад, В. Політанський та інші. У своїх

дослідженнях вчені наголошують на необхідності створення надійної правової бази та забезпечення високого рівня кібербезпеки для зміцнення довіри до електронних державних послуг.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наявних публікацій свідчить про потребу у подальшому вивченні означеної проблеми. За останні роки відбувся суттєвий прогрес у сфері цифровізації, що суттєво впливає на систему публічного управління. Технологічні зміни відбуваються досить швидко, що вимагає постійного дослідження галузі довірчих послуг та електронної ідентифікації в Україні. У цьому контексті важливим є вивчення особливостей застосування електронних підписів.

Метою статті є аналіз правового статусу електронного підпису в системі публічного управління та виокремлення особливостей його застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Стрімкий розвиток цифрових технологій зумовлює трансформацію публічного управління. Вони є рушійною силою для підвищення доступності державних послуг та посилення взаємодії між інститутами влади і громадянським суспільством. Тому нині одним із пріоритетних напрямів державної політики є розвиток цифрових технологій електронного урядування, а саме електронного підпису.

Електронний підпис – це важливий інструмент, що може оптимізувати сферу публічного управління, скоротити бюрократичні процедури, а також зміцнити довіру до державних органів. Відповідно до Закону України «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги», електронним підписом є «електронні дані, що додаються до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються підписувачем як підпис» [5].

Законодавча база, що регламентує використання електронного підпису, постійно вдосконалюється як на міжнародному, так і на національному рівнях. У Європейському Союзі (далі – ЄС) діє регламент eIDAS (electronic IDentification, Authentication and trust Services), який встановлює вимоги і стандарти для електронної ідентифікації, електронного підпису та довірчих послуг [6]. Цей регламент забезпечує технологічну сумісність технічних рішень в усіх країнах-членах ЄС, сприяючи їхньому взаємному визнанню та спрощенню процесу надання електронних послуг у межах ЄС.

Завдяки eIDAS громадяни, бізнес і державні органи можуть використовувати засоби електронної ідентифікації та довірчі послуги (такі як електронні підписи, електронні печатки,

штемпелі часу, реєстрову електронну доставку та автентифікацію веб-сайту) для отримання доступу до електронних послуг чи здійснення електронних операцій як у межах своєї країни, так і за її кордонами.

Слід зазначити, що 2003 року в Україні було прийнято Закон «Про електронний цифровий підпис», який визначав правовий статус електронного цифрового підпису (далі – ЕЦП) та регулював відносини у сфері його використання. Згідно з положеннями цього Закону, ЕЦП отримав юридичну силу, прирівняну до особистого підпису громадянина на паперовому носії.

7 листопада 2018 року набув чинності Закон України «Про електронні довірчі послуги» [5] (далі – Закон), а Закон України «Про електронний цифровий підпис» втратив чинність. Закон спрямований на реформування національної нормативної бази у сфері ЕЦП шляхом імплементації законодавства ЄС. Зокрема гармонізації з положеннями Регламенту (ЄС) №910/2014 Європейського Парламенту та Ради від 23.07.2014 р. про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій в межах внутрішнього ринку та скасування Директиви 1999/93/ЄС. Положення Закону припинили дію ЕЦП, замінивши їх на кваліфіковані електронні підписи (далі – КЕП).

Із 31.12.2023 року Закон має назву «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» (на підставі прийняття «Закону України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення укладення угоди між Україною та Європейським Союзом про взаємне визнання кваліфікованих електронних довірчих послуг та імплементації законодавства Європейського Союзу у сфері електронної ідентифікації» [4] від 01.12.2022 №2801-IX). Прийняття Закону №2801-IX було спрямоване на прискорення інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС та максимальне наближення положення національного законодавства до європейських вимог у сферах електронної ідентифікації та електронних довірчих послуг [4]. Закон передбачає перегляд норм щодо надання та використання електронних довірчих послуг і послуг електронної ідентифікації, зокрема це стосується КЕП і печаток. Це забезпечує можливість громадянам України використовувати кваліфіковані підписи, отримані в ЄС, для отримання послуг в Україні.

Закон розрізняє кілька видів електронних підписів: простий, удосконалений (далі – УЕП) та КЕП. Слід зазначити, що КЕП має найбільшу юридичну силу, оскільки повинен відповідати підвищеним вимогам захисту та ідентифікації.

Він має високий рівень довіри як засіб електронної ідентифікації та прирівнюється до власноручного підпису. Крім того, УЕП і КЕП використовують для забезпечення цілісності електронного документа.

Правовий статус електронного підпису також регулюється рядом підзаконних актів, які деталізують вимоги до технічних засобів, криптографічних алгоритмів та процедур видачі сертифікатів.

Оскільки КЕП має високий рівень довіри як засіб електронної ідентифікації, він є обов'язковим для використання в органах державної влади та місцевого самоврядування. Зокрема, використання електронного підпису робить можливим дистанційне отримання адміністративних та інших державних послуг (оформлення довідок, дозволів, ліцензій тощо).

Портал державних послуг «Дія» дозволяє українцям подавати заявки, отримувати документи та взаємодіяти з різними державними службами онлайн, використовуючи електронний підпис [1]. Діяльність сервісу вже продемонструвала великий потенціал для спрощення бюрократичних процедур і надання державних послуг в електронному форматі. Така інтеграція дозволяє громадянам значно швидше та зручніше взаємодіяти з державою, що в результаті покращує рівень довіри до урядових інституцій.

Крім цього, використання електронного підпису суттєво спрощує процес підготовки, узгодження та підписання документів всередині державних органів, а також між державними установами та громадянами. Це сприяє прискоренню адміністративних процедур і зменшенню витрат на паперовий документообіг. Як відзначає Р. Новосад, зменшення потреби в паперових документах не лише оптимізує робочі процеси, але й сприяє збереженню дерев і ресурсів планети, що є важливим кроком на шляху до сталого розвитку [2, с. 114].

КЕП є рівноцінним власноручному підпису, що дає можливість застосовувати його практично в усіх сферах публічного врядування – від кадрових процесів до адміністративного судочинства. Його використання дає змогу гарантувати цілісність документа і підтверджувати авторство. Водночас залишаються ризики, пов'язані з несанкціонованим доступом до особистих ключів та зловживаннями у сфері управління сертифікатами.

Як зауважує Р. Новосад, «реалізація електронного підпису в Україні – це історія вдалого поєднання законодавчих, технологічних та соціальних ініціатив» [2, с. 114]. Нині це важливий інструмент для ефективного державного управління, а також для щоденного життя

кожного громадянина. Проте, незважаючи на позитивні тенденції, існує низка перешкод на шляху до масштабного впровадження електронного підпису в органах публічного управління, зокрема:

- нерівномірність розвитку інфраструктури електронного урядування в регіонах;
- недостатня технічна та методична підготовка персоналу;
- низький рівень цифрової грамотності населення, що ускладнює використання електронних послуг та ін.

Зі зростанням популярності електронного підпису підвищується і рівень потенційних загроз, таких як хакерські атаки, спроби взлому, шахрайство тощо. Це реальні виклики, з якими стикається сучасна цифрова епоха. Проте, завдяки сучасним технологіям захисту, електронний підпис залишається надійним засобом аутентифікації [2, с. 113].

Як слушно зауважує В. Політанський, в Україні необхідно популяризувати електронний підпис, «оскільки дуже мало наших громадян ним володіють, в першу чергу це тому, що і мало послуг, де можна його використовувати» [3, с. 271]. У першу чергу в Україні має бути створено повноцінне електронне урядування, у рамках якого надаватиметься багато послуг, для отримати яких необхідно буде авторизовуватись за допомогою використання електронного підпису.

Отож, попри значні можливості, які відкриває використання електронного підпису, існують і певні виклики. Серед них – необхідність регулярного технічного оновлення, вирішення питань конфіденційності, потреба у додаткових інвестиціях у захист даних тощо. Все більше використання електронних підписів підвищує попит на ефективні заходи кібербезпеки. Хоча технології, що лежать в основі електронного підпису, вважають досить надійними, поява нових загроз вимагає постійного вдосконалення методів захисту.

Сьогодні державні органи активно працюють над підвищенням рівня безпеки електронних підписів, використовуючи сучасні криптографічні технології та інші інструменти захисту інформації. Для забезпечення ефективного використання електронних підписів необхідно створити відповідну інфраструктуру, яка включає не тільки високошвидкісний інтернет та сучасне програмне забезпечення, але і забезпечення доступності цих ресурсів для всіх категорій населення, зокрема мешканців віддалених регіонів, осіб похилого віку та інших вразливих груп. У перспективі розв'язання цих питань сприятиме розширенню сфери застосування електронного підпису та підвищенню

конкурентоспроможності України у світовому цифровому просторі.

Висновки. Електронний підпис є ключовим елементом цифрової трансформації держави, що сприяє підвищенню ефективності публічного управління, спрощуючи процедури взаємодії між державними органами, громадянами і бізнесом. Правове підґрунтя застосування електронних підписів в Україні формується, зокрема, Законом «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги» та низкою підзаконних актів, які визначають юридичний статус та вимоги до різних видів електронного підпису.

Ефективне використання електронного підпису прискорить надання публічних послуг, знизить корупційні ризики і загалом поліпшить комунікацію між державою та суспільством, що є одним із ключових завдань сучасного публічного управління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дія. URL: <https://diia.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2024).
2. Новосад Р. Правовий статус електронного підпису в Україні: від ідеї до реалізації. *Право та*

державне управління. 2023. Вип. 3. С. 112–116. DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.3.16>.

3. Політанський В. С. Практика законодавчого закріплення електронного цифрового підпису в процесі здійснення публічного управління та впровадження цифрових технологій. *Державне будівництво та місцеве самоврядування.* 2023. Вип. 45. С. 262–275. DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0941-2023-45-262>.

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення укладення угоди між Україною та Європейським Союзом про взаємне визнання кваліфікованих електронних довірчих послуг та імплементації законодавства Європейського Союзу у сфері електронної ідентифікації: Закон України від 01.12.2022 № 2801-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-20#n323> (дата звернення: 21.12.2024).

5. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 20.12.2024).

6. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 910/2014 від 23 липня 2014 року про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку та про скасування Директиви 1999/93/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_016-14#Text (дата звернення: 21.12.2024).